

Sygnatura akt II Ca 2011/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2014 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Grzegorz Buła
Sędziowie:	SO Krystyna Dobrowolska SR (del.) Zbigniew Zgud (sprawozdawca)
Protokolant:	Grzegorz Polak

po rozpoznaniu w dniu 27 lutego 2014 r. w Krakowie

na rozprawie sprawy z powództwa M. G.

przeciwko D. K.

o ustalenie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie XV Zamiejscowy Wydział Cywilny z siedzibą w M.

z dnia 24 lipca 2013 roku, sygnatura akt XV C 164/13

1. oddała apelację;

2. zasądza od powódki M. G. na rzecz pozwanej D. K. kwotę 1.476 zł (tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć złotych) brutto tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu przez adwokata Ł. L..

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z 27 lutego 2014 roku

Wyrokiem z 24 lipca 2013 roku do sygn. akt XV C 164/13/S Sąd Rejonowy dla Krakowa Śródmieścia w Krakowie XV Zamiejscowy Wydział Cywilny z siedzibą w M. oddalił powództwo M. G. przeciwko D. K. o ustalenie, że pozwana D. K. nieskutecznie dokonała odwołania darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego znajdującego się w domu mieszkalnym w M. przy Osiedlu (...) w stosunku do obdarowanej - powódki M. G. oraz zasądził od powódki M. G. na rzecz pozwanej D. K. z tytułu zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu przez adwokata Ł. L. kwotę 2.952zł .

Powódka podniosła, iż oświadczenie o odwołaniu darowizny przez D. K., które otrzymała w dniu 12 listopada 2012 roku jest nieważne z uwagi na wady oświadczenia woli towarzyszące w chwili jego składania, w szczególności stan umysłowy pozwanej w chwili podpisywania pisma. Z ostrożności procesowej powódka wskazała, iż nigdy nie dopuściła się względem D. K. niewdzięczności zwykłej, a tym bardziej niewdzięczności w stopniu rażącym. Zaznaczyła również, iż nawet gdyby przyjąć, że twierdzenia D. K. są prawdziwe to upłynął już termin na odwołanie darowizny. Na koniec dodała, iż jej powództwo jest uzasadnione z uwagi na toczący się przed sądem proces z powództwa D. K. przeciwko M. G. o zobowiązanie do złożenia oświadczenia-zwrotnego przeniesienia przedmiotowej darowizny.

Pozwana D. K. wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu. W uzasadnieniu podniosła, iż od kilku lat jej stan zdrowia jest ciężki i się pogarsza, a apogeum nastąpiło w okresie roku przed złożeniem oświadczenia o odwołaniu darowizny. Pozwana wskazała, iż wymaga stałej opieki w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, a wszelką pomoc w tym zakresie zapewniła jej jedynie córka A. W.. Nadmieniała, iż zaniechanie przez powódkę udzielenia pomocy pozwanej oraz sprawowania nad nią opieki - w obliczu stanu jej zdrowia i nieporadności - wypełnia znamiona rażącej niewdzięczności. Dodała, iż oświadczenie o odwołaniu darowizny zostało złożone z pełnym rozeznaniem, pełną świadomością i swobodą w tym zakresie.

Sąd Rejonowy ustalił, że notarialną umową darowizny z dnia 22 marca 1999 roku rep. A. (...) D. K. darowała swej wnuczce M. S. (obecnie G.) spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w M. przy Osiedlu (...). Obdarowana M. G. ustanowiła zaś na rzecz D. K. prawo dożywotniego użytkownika całego lokalu mieszkalnego i zobowiązała się jednocześnie do zapewnienia D. K. dożywotniej pomocy i opieki.

W roku 2007 D. K. wzywała M. G. do wywiązania się z postanowień zawartych w umowie darowizny w zakresie dotyczącym zapewnienia opieki i pomocy wobec jej osoby.

W piśmie z dnia 12 listopada 2012 roku D. K. złożyła oświadczenie o odwołaniu darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) na os. (...) w M. i wezwała M. G. do dokonania zwrotnego przeniesienia przedmiotu darowizny najpóźniej w terminie do 30 listopada 2012 roku.

Przed Sądem Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, XV Zamiejscowy Wydział Cywilny z siedzibą w M. pod sygn. akt XV C 123/13/S toczy się postępowanie w sprawie z powództwa D. K. przeciwko M. G. o zobowiązanie pozwanej do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na rzecz D. K. spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) na os. (...) w M. z uwagi na rażącą niewdzięczność obdarowanej względem darczyńcy.

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił w oparciu o akta sprawy XV C 123/13/S, albowiem jako dokumenty urzędowe zostały one sporządzone w przepisanej formie, przez powołane do tego organy w zakresie ich działalności, a ich prawdziwość nie była kwestionowana. Sąd pominął pozostałe wnioski dowodowe zgłaszane przez strony postępowania, albowiem dowody te odnosiły się de facto do kwestii skuteczności odwołania darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w M. przy Osiedlu (...), co zostanie poddane kontroli przez Sąd w ramach toczącego się już postępowania pod sygn. akt XV C 123/13/S.

Sąd Rejonowy wskazał, że w myśl art. 899 §1 kc darczyńca może odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności, natomiast zgodnie z treścią art. 189 kc powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Sąd Rejonowy wskazał, że materialnoprawną przesłanką powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, opartego na przepisie art. 189 kpc jest istnienie interesu prawnego w żądanym ustaleniu. Oznacza to, iż dla uwzględnienia powództwa nie jest wystarczające stwierdzenie, że - zgodnie z twierdzeniem strony powodowej - określony stosunek prawny istnieje lub nie istnieje. Prócz tego niezbędne jest istnienie interesu prawnego tzn. stanu, w którym: po pierwsze, nie istnieje inny środek, przy użyciu którego powód może uzyskać skuteczną ochronę prawną, a po drugie, orzeczenie ustalające wydane w oparciu o art. 189 kpc taką skuteczną ochronę prawną powodowi zapewni. Dodatkowo podkreślenia wymaga, iż powoda występującego z powództwem o udzielenie ochrony prawnej

na podstawie art. 189 obciąża obowiązek wykazania faktów uzasadniających interes prawny, o którym mowa w tym przepisie (art. 6 k.c.).

Sąd Rejonowy, przywołując pogląd Sądu Najwyższego wskazał, iż celem do którego zmierza odwołanie wykonanej darowizny z powodu rażącej niewdzięczności, jest pozbawienie obdarowanego własności darowanego przedmiotu i odzyskanie go przez darczyńcę. Samo odwołanie darowizny nie realizuje tego celu, gdyż wywiera jedynie skutek obligacyjny. Stwierdzić zatem należy, iż powództwo powódki o ustalenie jest niedopuszczalne z braku interesu prawnego w żądaniu ustalenia. Powódka M. G. może bowiem kwestionować skuteczność odwołania darowizny w toczącym się przed tym Sądem postępowaniu w sprawie pod sygn. akt XV C 123/13/S z powództwa D. K. o zobowiązanie obdarowanej M. G. do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego z powrotem na darczyńcę. W ramach tego postępowania skuteczność odwołania darowizny dokonanej przez D. K. zostanie bowiem poddana kontroli pod kątem przesłanek określonych w art. 898 kc i 899 kc.

O kosztach w pkt II wyroku Sąd orzekł na zasadzie art. 98 § 1 i 3 kpc.

Apelację od tego wyroku wniosła powódka, zarzucając:

1) naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało wpływ na wydane orzeczenie, a w szczególności art. 189 kpc oraz art. 192 kpc poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że po stronie powódki brak było interesu prawnego do złożenia powództwa, skoro toczy się już postępowanie przed tym samym sądem o

zobowiązanie obdarowanej M. G. do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego z powrotem na pozwaną – pod sygn. akt XV C 123/13/S podczas gdy w chwili składania pozwu w niniejszej sprawie nie nastąpiło żadne zawiśnięcie sporu z powództwa obecnej pozwanej, o którym mowa powyżej i zainicjowanie obecnego postępowania było jedyną prawną możliwością ochrony swoich praw;

2) naruszenie przepisów prawa procesowego, a w szczególności art. 227 Kodeksu postępowania cywilnego w zw. z art. 217 § 1 Kpc, art. 278 Kpc, poprzez zaniechanie przeprowadzenia dowodów zawnioskowanych za pozwem pomimo, że okoliczności mające być wnioskowanymi dowodami ustalane miały istotne dla sprawy znaczenie;

3) naruszenie przepisów prawa materialnego, a w szczególności art. 898 Kc, art. 899 § 3 Kc, art. 82 Kc poprzez ich niezastosowanie i nierozpoznanie istoty sprawy na skutek błędnego oparcia się w wyroku na przesłance uniestwierdzającej roszczenie, która sprawiła zdaniem Sądu Orzekającego, że dalsze rozpoznanie i rozstrzygnięcie spornego stosunku prawnego się na

użytek obecnego postępowania zbędne, podczas gdy stan faktyczny w niniejszej sprawie przemawiał za wieloaspektową nieskutecznością odwołania darowizny w dniu 12 listopada 2012 roku

Na tej podstawie powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez wydanie orzeczenia zgodnie z żądaniem pozwu i zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów procesu obu instancji obejmujących również koszty zastępstwa procesowego ewentualnie wnoszę o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez sąd I Instancji wraz z przekazaniem orzeczenia o kosztach.

Pozwana wnosiła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Sąd Okręgowy podziela ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy i przyjmuje je za własne. Ustalenia te nie były przedmiotem zarzutu, a przeprowadzone postępowanie dowodowe i idące za nim ustalenia faktyczne są wystarczające dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Sąd Okręgowy podziela pogląd prawny, który leży u podstaw wydania zaskarżonego wyroku. W pierwszej kolejności należy wskazać, że zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c. Sąd bierze pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Stąd też chybione są argumenty apelacji mające wskazywać na zasadność powództwa wynikającą stąd,

że w chwili jego wytaczania nie toczyła się jeszcze sprawa o nakazanie złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu spornego prawa. Wypada powtórzyć za Sądem Najwyższym pogląd wyrażony w wyroku z 12 kwietnia 20012 roku w sprawie II CSK 474/11 (LEX nr 1254654) gdzie stwierdzono, że „[p]owództwo przewidziane w art. 189 k.p.c. jest elementem systemu ochrony prawnej i podlega regułom wspólnym dla tego systemu, do których należy zasada aktualności, nakazująca przyjęcie za podstawę orzeczenia stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 k.p.c.). Odstąpienie od tej zasady musi mieć uzasadnioną prawnie przyczynę (np. art. 192 pkt 3 k.p.c., art. 363 § 2 k.c. in fine). Udzielenie ochrony w drodze powództwa o ustalenie ma na celu wyjaśnienie stanu prawnego wówczas, kiedy jest to uzasadnione istniejącymi wątpliwościami i obiektywnie potrzebne. Przesłankę racjonalnej potrzeby rozstrzygnięcia przez sąd zgłoszonych przez stronę wątpliwości dotyczących stosunku prawnego lub prawa wyraża konieczność wykazania przez powoda interesu prawnego, dlatego interes ten musi występować w chwili orzekania.”.

Prawidłowo Sąd Rejonowy ocenił przesłankę braku interesu prawnego powódki w wytoczeniu niniejszego postępowania. Jakkolwiek pojęcie interesu prawnego może być interpretowane szeroko, to jednak nie jest pojęciem bezwzględnie umożliwiającym wytoczenie powództwa z art. 189 k.p.c. w każdym przypadku, w którym zdaniem powoda będzie to dla niego korzystne. Pojęcie to musi podlegać ocenie przez pryzmat celowości prowadzenia takiego postępowania. Zgodnie bowiem z ostatnio przyjmowaną linią orzecznictwa „[i]nteres prawny rozumieć należy jako obiektywnie występującą potrzebę ochrony sfery prawnej powoda, którego prawa zostały lub mogą zostać zagrożone, bądź też co do istnienia lub treści których występuje stan niepewności. Ocena interesu prawnego wymaga zindywidualizowanych, elastycznych kryteriów, uwzględniających celowościowe podstawy powództwa z art. 189 k.p.c. Jedną z przesłanek badanych przy rozważaniu celowości wykorzystania powództwa o ustalenie jest znaczenie, jakie wyrok ustalający wywarłby na sytuację prawną powoda. O występowaniu interesu prawnego świadczy możliwość stanowczego zakończenia w tej drodze sporu, natomiast przeciwko jego istnieniu - możliwość uzyskania pełniejszej ochrony praw powoda w drodze innego powództwa. Postępowanie cywilne oparte jest na założeniu, że realizacja praw na drodze sądowej powinna być celowa i możliwie prosta, udzielana bez mnożenia postępowań. Założenie to realizuje wymaganie wykazania interesu prawnego w wypadku żądania ustalenia istnienia (nieistnienia) stosunku prawnego lub prawa i przyjęcie jako zasady, że możliwość uzyskania skuteczniejszej ochrony w drodze innego powództwa podważa interes prawny w żądaniu ustalenia.” (tak Sad Najwyższy w wyroku z 15 maja 2013 roku w sprawie III CSK 254/12, LEX nr 1353202). Faktem jest, że powódka nie ma możliwości wytoczenia w niniejszej sprawie powództwa o jakiegokolwiek świadczenie. Oceniając jednak pojęcie interesu prawnego przez pryzmat celowości prowadzenia danego postępowania trzeba stwierdzić, że rozstrzygnięcie w sprawie o złożenie oświadczenia woli o przeniesieniu własności jest dalej idące. Należy bowiem podkreślić, że samo odwołanie darowizny nie kreuje nowego stanu własności. Konieczne jest jeszcze dokonanie powrotnego przeniesienia prawa na darczyńcę. Rozstrzygnięcie o takim żądaniu, w razie wystąpienia ze stosownym powództwem o złożenie oświadczenia woli jednoznacznie przesądza o skuteczności bądź nieskuteczności złożonego oświadczenia o odwołaniu darowizny. Wskazać wypada, że nawet uwzględnienie powództwa o ustalenie nieskuteczności odwołania darowizny nie pozbawia darczyńcy formalnego prawa wytoczenia powództwa o złożenie oświadczenia woli powrotnie przenoszącego prawo, albowiem nie tworzy powagi rzeczy osądzonej. Ponownie przywołując pogląd Sądu Najwyższego, który Sąd Okręgowy podziela trzeba wskazać, że „[c]elem, do którego zmierza odwołanie wykonanej darowizny z powodu rażącej niewdzięczności, jest pozbawienie obdarowanego własności darowanej nieruchomości i odzyskanie jej przez darczyńcę. Samo odwołanie darowizny nie realizuje tego celu, gdyż wywiera jedynie skutek obligacyjny. Dla osiągnięcia skutku rzeczowego darczyńca, który odwołał darowiznę, powinien wystąpić z powództwem o zobowiązanie obdarowanego do złożenia oświadczenia woli o przeniesienie własności nieruchomości z powrotem na darczyńcę.” (tak Sąd Najwyższy w wyroku I CKN 829/98 z 20 września 2000 r. LEX nr 50893). Skoro zatem toczy się postępowanie o przeniesienie prawa do lokalu, wytaczanie osobnego powództwa o ustalenie nieskuteczności odwołania darowizny jest bezprzedmiotowe i w praktyce prowadzi jedynie do wskazanego powyżej mnożenia postępowań. W istocie bowiem ustalenie takie może co najwyżej stanowić jedną z przesłanek wydania wyroku rozstrzygającego o żądaniu złożenia oświadczenia woli co do przeniesienia prawa a zakres rozpoznania sprawy w obydwu procesach będzie prawie w całości się pokrywał. Żądanie ustalenia nie spełnia więc kryterium celowości, o jakim była mowa powyżej. W konsekwencji trzeba uznać, że w

sprawie brak jest interesu prawnego w jej wytoczeniu. Reasumując, Sąd Rejonowy nie dopuścił się naruszenia art. 189 k.p.c.

Przesądzenie o braku interesu prawnego oznacza, że rozpoznawanie dalszych zarzutów apelacji co do naruszenia art. 898 i 899 k.c. jest bezprzedmiotowe. Podobnie bezprzedmiotowe są zarzuty naruszenia przepisów prawa procesowego, a w szczególności art. 227 k.p.c w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. i art. 278 k.p.c. poprzez zaniechanie przeprowadzenia dowodów zawnioskowanych pozwem. Przedmiotem postępowania dowodowego mogą być bowiem jedynie fakty mające znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Skoro podstawą oddalenia powództwa jest brak interesu prawnego po stronie powódki, to czynienie dalszych ustaleń faktycznych jest bezprzedmiotowe.

Mając powyższe na uwadze apelację należało uznać za bezzasadną i oddalić ją na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na zasadzie odpowiedzialności za wynik postępowania (art. 98 k.p.c). Jest bowiem oczywiste, że wobec oddalenia powództwa powódkę należy uznać za stronę przegrywającą sprawę w II instancji. Na koszty te składa się wynagrodzenie adwokata liczone od wartości przedmiotu zaskarżenia w oparciu o § 2 ust. 3 w związku z § 6 pkt 5 i § 13 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu.